روز مشهد شناسنامه دار باشد

کارشناسان در میزگرد شهرآرا بر ضرورت توجه به تاریخ و هویت شهر برای انتخاب روز ملی مشهد تأکید کردند

شیما سیدی| تعداد نشست ها و گفت و گوها درباره ثبت روزی به نام مشهد در تقویم، تعداد صفحات تقویم هم فراتر رفته است؛ با این حال به نظر می رسد هنوز تصمیم گیری برای انتخاب روزی به نام مشهد، با پرسش های بی جواب بسیاری روبه روست. پرسش هایی که اساس انتخاب این روز و چرایی و هدف آن را نشانه می گیرد. درنهایت نیز تنها داشتن پاسخی دقیق برای آن هاست که ما را به سر منزل مقصود خواهد رساند. آیا هدف ما از انتخاب روز ملی مشهد، توجه به تاریخ و هویت این شهر است؟ در این صورت باید حتما گزینه های پیشنهادی را به سمت روزهای مستند در تقویم پیش ببریم، نه روزهای ساختگی چون هشتمین روز از هشتمین ماه که بی شک مردم عِرقی به آن نخواهند داشت. باید دید هدف ما صرفا توجه به یکی از ویژگی های این شهر چون مذهب، فرهنگ، ادب و... است یا روز ملی مشهد باید برآیندی از تمام این ها باشد. شاید هم هدف ما از انتخاب روز ملی مشهد، داشتن روزی در تقویم برای معرفی مشهد در این روز به زائران و گردشگران است که البته در این صورت نیز ۲ گزینه پیش رویمان قرار می گیرد. آیا ما قصد داریم در روز ملی مشهد با ارائه برنامه های متنوع، زائران و گردشگران را به این شهر بکشانیم؟ در این صورت باید یکی از روزهای خلوت سال مثل زمستان را برگزینیم. شاید هم برعکس، می خواهیم روز ملی مشهد را در یکی از روزهای شلوغ سال که تعداد بی شماری زائر و گردشگر در این شهر حضور دارند، برگزار کنیم. مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر، به نمایندگی از شورای فرهنگ عمومی استان، چند وقتی می شود که مسئولیت یافتن پاسخ به این سؤالات را به عهده گرفته است. آنان پس از نظرخواهی از استادان و صاحب نظران به گزینه هایی نیز رسیده اند؛ ۳ گزینه که چندی پیش، در برخی از رسانه ها مطرح شد: روز تغییر نام توس به مشهد، سالروز ورود امام رضا(ع) به توس و هشتمین روز از هشتمین ماه. در میزگرد شهرآرا که با حضور دکتر متولی حقیقی، استاد تاریخ، مهدی سیدی، پژوهشگر خراسان شناس، دکتر سلمان ساکت، رئیس مرکز آثار مفاخر و استاد دانشگاه فردوسی مشهد، و همچنین دکتر ابراهیمی، رئیس مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر مشهد، برگزار شد، اشکالاتی اساسی درباره ۲ گزینه از این ۳ گزینه مطرح شد. دکتر ابراهیمی نیز نهایی بودن این ۳ گزینه را رد کرد. نظر این صاحب نظران را در ادامه می خوانید.

عکس: سعید گلی| شهرآرا

روز مشهد می‌تواند یک فرصت جدید برای شهر باشد

شهرآرا: موضوع تعیین روز ملی شهرها در تقویم رسمی کشور، چندسالی می شود که داغ شده است. بر اساس این طرح، هر شهر با توجه به داشته های خود و با اهدافی که از این نام گذاری دنبال می کند، روزی را به نام خود در تقویم ملی ثبت کرده است؛ مثلا شیراز که به شهر گل و بلبل معروف است، جذب گردشگر را مهم ترین ملاک خود قرار داده و نیمه بهار یعنی ۱۵ اردیبهشت را به نام «روز شیراز» در تقویم ملی ثبت کرده است. اصفهان نیز صور فلکی و برج قوس را با زمان ساخت حصار اصفهان آمیخته و اول آذر را به نام «روز اصفهان» در تقویم ثبت کرده است. بوشهر ابتکار دیگری داشته و از حروف ابجد برای تعیین روز بوشهر مدد گرفته و در نهایت به ۱۸ اسفند رسیده است. تهران اما مهم ترین ویژگی را زمان اعلام این شهر به عنوان پایتخت در نظر گرفته و روز ۱۴ مهر را به نام خود در تقویم ثبت کرده است. در این میان به نظر می رسد به دلیل برخورداری شهر مشهد از ابعاد متنوع مذهبی، تاریخی، گردشگری و زیارتی، فرهنگی، ادبی و... هنوز حتی بر سر اهداف انتخاب این روز اختلاف نظرهایی وجود دارد. به همین دلیل اولین سؤال ما درباره هدف اصلی انتخاب روز ملی مشهد است.

مشهد وجودش را از امام رضا(ع) گرفته است

دکتر ابراهیمی، رئیس مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر مشهد: همان طور که مستحضرید، مسئولیت انتخاب روز ملی مشهد، بر عهده شورای فرهنگی عمومی استان است، اما بر اساس درخواست شورای عمومی فرهنگ از شورای شهر برای اجرای کار پژوهشی درباره این موضوع، مرکز پژوهش های شورای شهر وارد داستان شد. پیرو این موضوع، جلساتی را با جامعه نخبگان شهر و صاحب نظران برگزار کردیم و به مجموعه ویژگی هایی برای تعیین این روز رسیدیم. یکی از این ویژگی ها هویت بخشی به شهر است. دومین ویژگی، انسجام بخشی است؛ به نحوی که تمام گروه ها واقشار در آن روز مشارکت داشته باشند و به بخش خاصی اشاره نشود. سوم اینکه روز ملی باید بتواند علاوه بر اینکه یک حرکت رو به جلو برای شهر ترسیم کند، به ژرفای تاریخی شهر نیز وارد شود؛ یعنی محورهای توسعه شهر را مبتنی بر ژرفای تاریخی آن پیش ببرد. بر این مبنا در جلسات، پیشنهادهای متفاوتی مطرح شد، که برای برخی از آن ها نتوانستیم ریشه تاریخی دقیقی بیابیم؛ مانند روزی که شهر توس به «مشهد» تغییر نام پیدا کرد. برخی از پیشنهادها نیز مانند روز تولد یا شهادت امام رضا(ع)، با اینکه یک روز ملی برای مشهد محسوب می شوند، در تقویم روزی برای آن ها ثبت شده است و درواقع به نوعی معرف شهر مشهد هستند و توجه همگان را به آن جلب می کنند. هدف ما این است که به واسطه این روز، فرصتی جدید برای مشهد فراهم کنیم. بر همین اساس، سالروز ورود امام رضا(ع) به توس می تواند روز مناسبی باشد. اول اینکه به دلیل ژرفای تاریخی، این روز قریب به ۱۲۰۰ سال قدمت دارد. دوم اینکه اگر امام رضا(ع) وارد توس نمی شدند، مشهد هیچ گاه «مشهد» نمی شد. حرکت های ارزشمندی که بعد از حضور امام رضا(ع) در مشهد شکل گرفته است، همچون ایجاد فرهنگ گفتمانی در این شهر، ظرفیت این را دارد که این روز را تبدیل به روز بین المللی مشهد کند؛ در حالی که سایر گزینه ها چنین ویژگی هایی ندارد. از آنجا که روزهای قمری، به دلیل چرخش در میان فصل ها ظرفیت برنامه ریزی ندارد، ما سالروز ورود امام رضا(ع) را به تاریخ شمسی برگرداندیم و به حدود ۱۱ دی سال ۱۹۵ خورشیدی رسیدیم.

تولد امام رضا(ع) براساس تاریخ شمسی، سالروز ورود امام رضا(ع) به توس، تولد فردوسی و قیام خونین نهم و دهم دی، همگی در دی ماه قرار دارد.

۱۱ دی می‌تواند یک جشن زمستانه برای مشهد باشد

شهرآرا: آن طور که از گفته شما برمی آید، مهم ترین هدف از انتخاب روز مشهد، توجه به بُعد تاریخ و هویت است؛ بنابراین موضوعاتی چون سردی هوا، خلوت بودن شهر به دلیل نبود زائر و... را باید از بحث خارج کرد.

ابراهیمی: امروز آن قدر تغییرات محیط زیستی شکل گرفته است که حتی برخی معتقدند فصل ها جابه جا شده اند؛ بنابراین به این موضوع چندان نمی توان استناد کرد. اتفاقا چون ما جشن های زمستانی چندانی نداریم، ۱۱ دی می تواند یک جشن زمستانه برای مشهد باشد.

شهرآرا: اما درباره تاریخ های مربوط به مشهد، برخی پژوهشگران، همچون حجت الاسلام غروی معتقدند تاریخ سالروز ورود امام رضا(ع) به توس چندان دقیق نیست؛ آیا این حرف درست و ما دستمان از تاریخ های دقیق خالی است؟

۳۰ دی بهترین زمان برای روز مشهد است

دکتر متولی حقیقی، استاد تاریخ و نویسنده کتاب تاریخ دوران مشروطه مشهد: ابتدا لازم می دانم درباره پیشنهادهایی که تاکنون مطرح شده است، قدری صحبت کنم. من تعجب می کنم که عنوان می شود «قیام گوهرشاد» را انتخاب کنیم. گوهرشاد کی قیام کرده است؟! منظور واقعه بهلول در مسجد گوهرشاد است. گزینه دیگر نیز روز «تغییر نام توس به مشهد» اعلام شده؛ چه کسی گفته نام توس تغییر کرده است؟! توس هنوز در جای خود زنده است. توس یک مقوله است و مشهد، مقوله ای دیگر. من نمی دانم این ها را چه کسی پیشنهاد داده است! درست است که شاید قانون بگوید که بهتر است از دانشگاه کمک گرفته شود، اما واقعیت این است که کسانی که به صورت اساسی درباره مشهد کار کرده اند، تقریبا دانشگاهی نیستند.

برای تعیین روز ملی مشهد، باید چشممان به آینده باشد، اما این کار باید از گذشته شروع شود تا درست به آینده برسد. ما باید بتوانیم با انتخاب روز مشهد، یک هویت و هم بستگی در شهر ایجاد کنیم. تنها با این هم بستگی خواهیم توانست به رشد در زمینه های فرهنگی، اجتماعی و... برسیم. در مشهدی که امروز آدم ها در آن، جزیره ای زندگی می کنند، برای انتخاب یک روز باید به چند نکته توجه کنیم.

اولین نکته، توجه به حضرت امام رضا(ع) یا حرم مطهر ایشان است. بُعد دیگری که بسیاری به واسطه آن، در سراسر جهان، نام مشهد را می شناسند، فردوسی است. اگر قرار است یک روز انتخاب کنیم باید حتما نگاهی هم به توس و فردوسی داشته باشیم. علاوه بر این حتما باید خود مردم مشهد هم در نظر گرفته شوند. بر این اساس می توانیم روزهای مختلفی را در نظر بگیریم که مجموع تمام این ها ما را به دی ماه خواهد رساند.

تولد امام رضا(ع) بر اساس تاریخ شمسی در دی ماه است. سالروز ورود امام رضا(ع) به توس نیز از ۱۱ تا ۲۲ دی بیان می شود. تولد فردوسی هم آن طور که بیان می شود، از سوم دی تا اول بهمن است. نهم و دهم دی نیز حوادثی روی داد که مردم مشهد در وقوع آن نقش داشتند. البته هم درباره تاریخ تولد امام رضا(ع) اختلاف نظر هست، هم درباره تاریخ ورود ایشان به توس و هم تاریخ شهادت ایشان که نظرها حتی تا ۱۰ سال اختلاف دارد. اما اهل تحقیق و علما روی یک شخص و یک کتاب توافق کرده اند و آن هم کتاب «کافی» نوشته «یعقوب کُلینی» است. اگر ما هم این کتاب معتبر را ملاک قرار دهیم، سالروز ورود امام رضا(ع) به توس می شود ۱۱ ذی القعده سال ۱۴۸ قمری یعنی ۲۲ دی ماه ۱۴۴ خورشیدی. در نظر گرفتن همه این نکات، ما را به یکی از روزهای دی ماه می رساند. از طرفی برای نام گذاری روزها معمولا تاریخ های غیر رُند را معرفی نمی کنند؛ یا روز اول، یا نیمه یا آخر ماه پیشنهاد می شود؛ بر این اساس پیشنهاد من، یکی از این تاریخ ها و ترجیحا ۳۰ دی ماه است.

مشهد می‌تواند نماینده خراسان بزرگ باشد

مهدی سیدی، پژوهشگر تاریخ و جغرافیای خراسان: بی شک وقتی صحبت از انتخاب روزی برای مشهد می شود، همه ذهن ها به سمت یکی از تاریخ های مرتبط با امام رضا(ع) می رود؛ زیرا مشهد به نام امام رضا(ع) شناخته می شود. بنابراین روز تولد، سالروز ورود یا روز شهادت ایشان از جمله تاریخ های مطرح است. اما انتخاب روز، تنها یک سر این داستان است؛ ما باید فکر کنیم بعد از انتخاب روز مشهد چه می خواهیم بکنیم. آیا می خواهیم رویداد «مشهد ۲۰۱۷» اتفاق بیفتد که کلی برای آن تبلیغ کردیم که «مشهد، پایتخت جهان اسلام» و چنین و چنان، اما زمان اجرایش که فرا رسید، هیچ کاری نکردیم؟! قرار است برای روز مشهد هم هیچ کاری نکنیم و فقط یک روز در تقویم ثبت کنیم؟ باید از همین امروز به این سؤال ها پاسخ دهیم که آیا در روز مشهد می خواهیم جشن بگیریم یا یک واقعه را مطرح کنیم؟ می خواهیم در این روز با نامی که انتخاب کرده ایم، مشهد را به دیگران معرفی کنیم؟ پاسخ این سؤال ها هنوز روشن نیست. ما جمع تصمیم گیرنده را نمی شناسیم و انگیزه های آنان را نمی دانیم.

من که قدری در تاریخ دست دارم، معتقدم باید روزهای مناسبتی را کنار بگذاریم و برای انتخاب این روز نگاهمان به آینده باشد تا در سال های بعد هم موضوع مبتلا به مردم باشد. باید روزی ملی و عمومی باشد. اگر کلی بخواهیم بگوییم، مشهد یعنی شهر امام رضا(ع)؛ پس باید حول شخصیت ایشان یک روز را انتخاب کنیم. بعد هم در مراسم درباره شخصیت ایشان صحبت کنیم.

اما اگر قدری فراتر برویم، می گوییم مشهد، فردوسی را هم دارد. پس می توانیم در این انتخاب، فردوسی را هم در نظر داشته باشیم و فراتر از آن، درباره توس بگوییم که مشهد هم جزئی از توس است. حرفی که گفته شده روزی که توس شده مشهد بسیار اشتباه است. درباره همین مشهد ۲ خبر اشتباه می گویند. برخی می گویند مشهد، دهی بوده به نام «سناباد» که هیچ نداشته است. باز در جایی دیگر می گویند مشهد شهری بوده به نام «نوغان» که این حرف هم اشتباه است. حوزه آبریز کشف رود را «توس» می گویند. از ۲۰ کیلومتری قوچان، یک بلندی است که ۱۲۰۰ متر ارتفاع دارد. آب باران از آنجا به ۲ سمت می رود؛ یکی اترک و دیگری کشف رود؛ همان جا مرز توس آغاز می شود و تا سد دوستی امروزی ادامه می یابد. ولایت توس، چند شهر مانند رادکان، تابران، نوغان، تروغبد داشته است و چندین روستا از جمله سناباد. بنابراین نوغان، یک شهر و سناباد، دهی در توس است و مشهد هم بخشی از توس قدیم است.

ما می توانیم برای انتخاب روز مشهد حتی یک گام فراتر برویم و توس و همه نامداران آن را ببینیم. این خطه ۵۰۰ بزرگ نامدار و دست کم ۱۶ شخصیت جهانی دارد.

من حتی می خواهم یک گام فراتر بروم و بگویم مشهد می تواند از ۳ استان خراسان نیز نمایندگی کند. مشهد حداقل ۱۲۰۰ سال سابقه دارد. بنابراین می توانیم مشهد را مهم ترین شهر خراسان ببینیم؛ به اضافه اینکه ۲ شخصیت مهم که هویت ملی و دینی ما را تشکیل می دهند، در این شهر هستند.

و حالا می خواهیم کلان تر فکر کنیم و بگوییم مشهد می تواند نماینده خراسان بزرگ نیز باشد. دنیا خراسان را به نام «بارثاوا» می شناسد. از چهار رَبع خراسان، اکنون مرو ویران است؛ ترکمنستان هم علاقه ای به معرفی هویت خراسانی ندارد؛ بلخ هم که ویران شده است و به جایش مزار شریف را ساخته اند؛ هرات نیمه جانی دارد و نیشابور هم خوب است. اما مشهد به واقع زنده ترین شهری است که می تواند به معنای واقعی کلمه، خراسان بزرگ را نمایندگی کند.

البته لازم نیست اسم همه این ها در آن روز گنجانده شود یا بر اساس تاریخ های مناسبتی همه این ها، روزی انتخاب شود؛ بلکه سخن این است که هر روزی، به عنوان روز مشهد انتخاب شد، باید به این نکات نیز توجه کنیم و جایی برای بیان آن ها بگذاریم. یعنی در شناسنامه روز مشهد، آن را شهری ببینیم که حرم مطهر امام رضا(ع) را در خود جای داده، کمی فراتر، یکی از چهار شهر مهم توس قدیم است، همچنین شهر مهم خراسان امروزی است، خراسان بزرگ را هم نمایندگی می کند. علاوه بر این ۸۰ درصد مشهدی ها امروز غیر مشهدی اند. در این شهر می توانید حسینیه های متعددی از خراسان، ایران و حتی برخی نقاط دنیا ببینید. بنابراین اگر بگوییم «شهروندان مشهد»، همه کسانی که ساکن این شهرند، با آن احساس همذات پنداری می کنند، اما اگر بگوییم «مشهدی ها»، به راحتی ۸۰ درصد مردم را کنار گذاشته ایم.

آیا روز یک شهر می‌تواند ملی باشد و تمام کشور را شاد کند؟

دکتر سلمان ساکت، رئیس مرکز آثار مفاخر و استاد دانشگاه فردوسی مشهد: من نگاهم با دوستانی که در این عرصه اظهار نظر کردند متفاوت است. ما تعریفمان از روز ملی چیست؟ روز ملی روزی است که تمام افرادی که زیر پرچم یک ملیت شکل گرفته اند، آن روز برایشان گرامی است و جشن می گیرند. بر همین اساس پیش از انقلاب روزهایی داشتیم، بعد از انقلاب نیز ۲۲ بهمن همین نقش را ایفا می کند. یک سری جشن های آیینی هم داریم که روز ملی شناخته نمی شود اما روزی است که همه کشور آن را جشن می گیرند و برای همه مردم ایران با هر تفکر و مذهبی گرامی داشته می شود.

حال هدفی که ما از روزهای ملی می خواهیم داشته باشیم، اگر تنها بزرگداشت آن شهر است این کار کرد در آن مغفول است. امروز ۱۴ شهر در تقویم، روز ملی دارند و به عقیده من این یک اشتباه کلان است، آیا همه مردم کشور در روز ملی اصفهان شادی می کنند؟ من فکر می کنم نفس این حرکت از همان ابتدا اشتباه بوده است.

حال فرض کنیم که به هر دلیلی قرار است روز ملی انتخاب کنیم. مشهد موقعیت خاصی دارد، پیرو صحبت بزرگواران لفظ مشهد از اواخر سده چهارم در منابع آمده است، یعنی درست است که به واسطه شهادت امام رضا(ع) اینجا مشهد نامیده شده است، اما ما در منابع رسمی کهن تا سده ۴ عنوانی از مشهد نداریم. یعنی حدود ۲ قرن بعد از شهادت امام رضا(ع) در این شهر خبری از نام مشهد - دست کم در متون رسمی - نیست؛ بنابراین نمی توان منکر شد که یکی از مسائل هویتی این شهر امام رضا(ع) و حرم ایشان است. روی حرم تأکید می کنم چون جای جای حرم مانند صحن ها، سقاخانه و... خود دربرگیرنده هویت این شهرند. یک هویت دیگر ما فردوسی است که از قدیم اینجا زادگاه و بعدها مدفن او بوده است. در طول تاریخ - تقریبا تا پیش از صفویه - ما ملیت و مذهب را توأمان با هم پیش می بریم و در تمام متونمان، دین و ملیت چنان کنار هم و در هم آمیخته که گویی جدانشدنی است؛ اما بعدها شاید به دلیل شرایط اقتصادی و اندکی هم استعمار به اختلافات مذهبی دمیده می شود، امروز در ایران بیش از هر چیزی نیازمند هم گرایی و وفاق ملی هستیم؛ بنابراین چرا باید روزی را ثبت کنیم که خودش ممکن است موجب تفرقه شود.

کاری که شهرداری برای فردوسی کرد، کار خاصی نبود، وظیفه ای بود که شهرداران قبلی انجام نمی دادند. دست شورای شهر فعلی و شهردار درد نکند. حال در این میان برخی با نیت سوء، دوگانه مشهد الرضا(ع) و مشهد فردوسی را داغ کردند که حرف بسیار خطرناکی است! هیچ گاه این ۲ با هم تناقض نداشته اند. در طول سالیان همه به پابوسی امام رضا(ع) می آمدند و بعد هم به دیدن آرامگاه فردوسی می رفتند. من فکر می کنم در این شرایط، شورای شهر و شورای فرهنگ عمومی از سر خیرخواهی اما بدون داشتن نگاه عمیق به مسئله، موضوعی را مطرح می کنند که ما از الان تا سال های آینده بر طبل تفرقه خواهیم کوبید. حالا ممکن است برخی دوستان بگویند ما می خواهیم برای مشهد کاری کنیم. بسم ا...، ما این همه ظرفیت در تقویم داریم، روز تولد امام رضا(ع) هست که در کل ایران می توان جشن گرفت؛ اگر جنبه سوگواری مطرح باشد که شهادت امام رضا(ع) را داریم. زادروز فردوسی که ۳ دی تقریبا پذیرفته شده است، ۲۵ اردیبهشت و بزرگداشت فردوسی و یا جشن پایان سرایش شاهنامه را هم داریم. به نظر من ما هنوز از ظرفیت های فعلی استفاده نکرده ایم و تنها دلمان خوش است که روز ملی مشهد را هم در تقویم ثبت کنیم. خب حالا بر فرض که ثبت هم شد، بعد از آن قرار است چه کنیم؟

هیچ گزینه نهایی ای نداریم و اینکه در برخی رسانه ها ۳ گزینه نهایی اعلام شده، اشتباه است اوایل خرداد نشستی با حضور صاحبان اندیشه شهر برگزار خواهد شد و در آن نشست به گزینه نهایی برای روز مشهد دست پیدا می کنیم

هنوز از ظرفیت روزهای موجود در تقویم نتوانستیم استفاده کنیم

آیا از ظرفیت های موجود کاملا بهره برداری کرده ایم که حالا یک روز جدید هم می خواهیم ثبت کنیم. روزی که ممکن است خدای ناکرده موجب تفرقه و دوگانگی در شهر شود. به همین دلیل من فکر می کنم در شرایط کنونی که ما مشکل اقتصاد، معیشت و اختلافات قومی داریم، اصل طرح این حرف کار اشتباهی است و باید همین جا آن را مسکوت گذاشت و از ظرفیت های موجود استفاده کرد.

روز مشهد بهانه ای برای شادی مردم است

ابراهیمی: ما روز کارگر داریم، روز معلم، روز پرستار و... هیچ کدام از این ها موجب تعارض نمی شود. ما یک هویت گمشده در مشهد داریم که موجب شده است مشهدی ها خیلی به مشهدی بودنشان افتخار نکنند؛ به همین دلیل به صورت جزیره های مستقل از هم زندگی می کنیم. روز ملی مشهد می تواند موجب همبستگی و وحدت همه این گروه ها شود، نه باعث دوگانگی. این روز می تواند تمامی ابعاد هویتی را زیر چتر خود یک کاسه کند و در هر سالی به یک بُعد از ابعاد متنوع مشهد بپردازد.

اتفاقا شما مثال خوبی زدید، هر کدام از این ها امروز یک هویت جدا شده است، فردوسی باید زیر لوای امام رضا(ع) مطرح شود. شیخ توسی به همین شکل؛ او خود را یک فرد شیعه می داند؛ طبرسی و دیگران هم به همین شکل. هیچ گاه به بزرگانی که در حرم دفن شده اند، توجهی نشده است، در حالی که این ها همه هویت این شهر را شکل می دهند. سال روز ورود امام رضا(ع) به توس، مشهد را مشهد می کند و هر کس که از این سال به بعد زاده می شود در پرتو نگاه امام رضا(ع) قرار می گیرد.

در ایلام روز آزادسازی مهران را روز ملی ایلام گذاشته اند که به نظر من اشتباه است، چون ایلام تاریخ بسیار غنی تری دارد. جنگ ایران و عراق تمام شده و الان این ۲ کشور روابط حسنه ای با هم دارند. عمق دادن تاریخی به روز ملی و به شخصیتی همچون امام رضا(ع) باعث می شود بتوانیم به تمامی زوایای مشهد بپردازیم.

هدف از روز شهرها و کشورها هویت بخشی است

متولی حقیقی: در قرن بیستم خیلی از کشورهای جهان روز ملی خودشان را اعلام کردند و ایران سهمی از آن ندارد. بعد از آن نوبت به شهرها رسید، یعنی این یک کار مطالعه شده است. ما نمی توانیم نه تنها روز ملی کشور و شهر که روز ملی روستا نیز داشته باشیم. هدف از این روزهای ملی هویت بخشی است. این یک پدیده جدید در جهان است که به روز ملی شهرها و کشورها می پردازند.

ساکت: ورود امام رضا(ع) تاریخی است که اغلب افراد روی آن نظر دارند و می تواند معیار قرار گیرد؛ اما تطبیق تاریخ های قمری با شمسی کار دشواری است که در هیچ جای دنیا مرسوم نیست. وقتی در تقویم این همه ظرفیت داریم که می توانیم در تمام آن ها به روز مشهد بپردازیم، چرا برای خودمان دردسر درست کنیم. هر وقت از همه ظرفیت ها استفاده کردیم و دیگر جایی نبود می توان روز جدید تعریف کرد. اینکه در دنیا چنین کاری می کنند، به این دلیل است که تعارضات ما را ندارند!

متولی: اتفاقا آن ها هم دارند.

ساکت: دوستان انگار پیشینه سیاسی شهر را فراموش کرده اند، ۲ سال یا ۶ سال دیگر ممکن است شورا تغییر کند و تفکرات دیگری سر کار بیاید. بعد این صحبت هایی که ما امروز انجام می دهیم اصلا رخ ندهد. در مشهد با سلایق مختلف چه زمانی به شیخ توسی پرداخته شده است؟ بعد از این هم نخواهد شد! اینکه فکر کنیم در زیر لوای روز مشهد می توانیم به تمام این طرح های بسیار درستی که مطرح شده است بپردازیم، خیلی خوش بینانه است.

ابراهیمی: این یک حرکت گام به گام است و ما هنوز در گام های ابتدایی قرار داریم.

ساکت: متأسفانه سیاست های گام به گام هیچ وقت به سر منزل مقصود نمی رسد. یعنی ما چیزی ترسیم می کنیم اما از جای دیگری سر در می آوریم!

مشهد میدان مرکزی برای شادی مردم کم دارد

سیدی: بحث روز ملی مشهد خیلی وقت است که زمزمه می شود. کاری آغاز شده و تا جایی هم پیش رفته است. البته بهتر است روز ملی نامیده نشود؛ روز مشهد کافی است. حال اگر این روز بهانه ای باشد تا مردم به نام مشهد شادی کنند چه ایرادی دارد؟ ما در گذشته هم جشن های زیادی در فرهنگ ایرانی داشته ایم که بیشتر آن ها از بین رفته است. مردم خراسان روزهایی را به نام «میله» جشن می گرفتند که هنوز در میان مردم افغانستان برپا می شود. شهرها میدان هایی داشتند که مکانی برای جمع شدن و شادی مردم بود، زمانی میدان شهدا این نقش را ایفا می کرد اما بعدها کم شد و امروز باز اندکی دوباره جان گرفته است. ما در مشهد چنین میدان هایی را کم داریم. حالا روز مشهد یک بهانه باشد خوب است.

ساکت: با تمام این ها من معتقدم این روز بعدها از جای دیگری سر در خواهد آورد. چون امروز ۱۴ شهر روز ملی دارند، دوستان ما در مشهد خیال کرده اند که ما عقب افتاده ایم! حال آنکه ما در مشهد روزهای ملی فراوانی داریم و نیازی به ثبت یک روز جدید نداریم! ببینید در ولادت امام رضا(ع) چه جشن و سروری در سطح شهر وجود دارد؟ جز این است که یک عده چای و شربت پخش می کنند؟ هزار کار می شود انجام داد و این روز را گرامی داشت. نشست ها و کنگره ها باید برگزار شود. باید به تمام شخصیت هایی که برای امام رضا(ع) کاری انجام داده اند پرداخت، اما هیچ کدام روی نمی دهد. حالا یک روز دیگر تعریف می کنیم و آن هم مثل بقیه!

روز مشهد باید پشتوانه علمی و تاریخی داشته باشد

متولی: باید پشتوانه علمی و فرهنگی این روز، از همان ابتدا به گونه ای تعریف شود که با گذشت دوران ها خللی به این روز و برنامه های آن وارد نشود.

ابراهیمی: در هر دوره شورای اسلامی شهر ممکن است افرادی با تفکراتی خاص سر کار بیایند؛ مثلا یک دوره اسم خیابان را نامر می گذارند و دوره ای دیگر اخوان! نمی توانیم به این دلیل بگوییم اصلا خیابان نداشته باشیم! ما به دنبال فرصت های جدید برای معرفی شهرمان هستیم تا بتوانیم با نگاهی متفاوت به شهر و توانایی های آن بپردازیم. روز ملی مشهد باید دربرگیرنده تمام افکار و عقایدی باشد که زیر پرچم ایران و در شهر مشهد زندگی می کنند.

سیدی: چند روز مهم در مشهد داریم. یکی از وقایع مهم تاریخی برای مردم مشهد، رهایی از دست ازبک ها بعد از ۱۰ سال است؛ بنابراین این روز می تواند یک روز تاریخی شاد برای مردم مشهد باشد. بعد از این روز حرم مطهر بسیار آباد و شهر خیابان کشی شد.

مشهد برای اولین بار در زمان تیموریان مرکز خراسان شد. بعد از آن چهارباغ درست کردند. مسجد جامع گوهرشاد ساخته شد؛ بنابراین واقعه انتخاب مشهد به عنوان مرکز خراسان، به جای نیشابور نیز می تواند روز مهمی برای این شهر باشد. تاریخ این روزها بسیار دقیق است، زیرا کتیبه دارد.

اما به هر حال هر روزی انتخاب شد، باید پشتش یک شرح مفصل و شناسنامه داشته باشد که همه مردم بدانند چه روزی است. مثلا روز ۲۵ اردیبهشت را من و دکتر یاحقی پیشنهاد دادیم و دلایل خود را به شورای فرهنگ عمومی تهران هم فرستادیم. اما بعدها این دلایل جایی گفته و نوشته نشد و الان بسیاری از افراد نمی دانند چرا ۲۵ اردیبهشت روز بزرگداشت فردوسی است.

۳ دی تولد فردوسی است اما سرد است و کسی به آرامگاه نمی آید. ۲۵ اسفند، پایان شاهنامه، هم دم عید است و نمی توان به آن شکل مراسمی برگزار کرد. ۲۵ اردیبهشت را انتخاب کردیم چون شاهنامه یادآور بهار و سرو است. بنابراین ما عدد ۲۵ را از پایان سرایش شاهنامه گرفتیم و ۲۵ اردیبهشت را به عنوان روز بزرگداشت فردوسی برگزیدیم.

اوایل خرداد گزینه نهایی روز مشهد اعلام می‌شود

ابراهیمی: اوایل خرداد نشستی با حضور صاحبان اندیشه شهر برگزار خواهد شد و در آن نشست به گزینه نهایی دست پیدا می کنیم و آن را به شورای فرهنگ عمومی انتقال می دهیم؛ بنابراین الان هیچ گزینه نهایی ای نداریم و اینکه در برخی رسانه ها ۳ گزینه نهایی اعلام شده، اشتباه است. ما در این مدت سعی خواهیم کرد از نظر استادان حاضر در این نشست نیز بهره مند شویم.

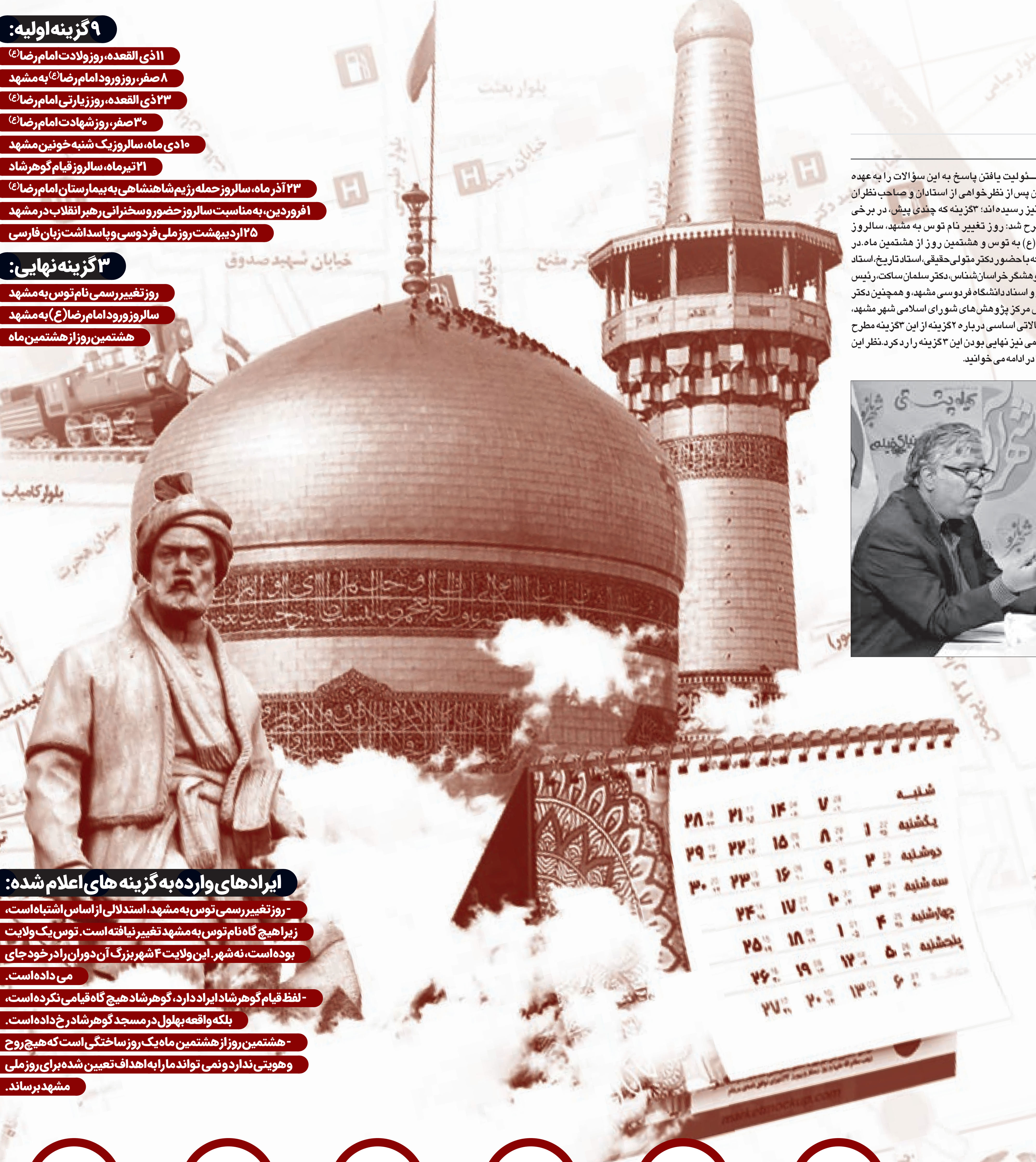

۹ گزینه اولیه:

- ۱۱ ذی القعده، روز ولادت امام رضا(ع)
- ۸ صفر، روز ورود امام رضا(ع) به مشهد
- ۲۳ ذی القعده، روز زیارتی امام رضا(ع)
- ۳۰ صفر، روز شهادت امام رضا(ع)
- ۱۰ دی ماه، سالروز یک شنبه خونین مشهد
- ۲۱ تیرماه، سالروز قیام گوهرشاد
- ۲۳ آذر ماه، سالروز حمله رژیم شاهنشاهی به بیمارستان امام رضا(ع)
- ۱ فروردین، به مناسبت سالروز حضور و سخنرانی رهبر انقلاب در مشهد
- ۲۵ اردیبهشت روز ملی فردوسی و پاسداشت زبان فارسی

۳ گزینه نهایی:

- روز تغییر رسمی نام توس به مشهد
- سالروز ورود امام رضا(ع) به مشهد
- هشتمین روز از هشتمین ماه

ایرادهای وارده به گزینه های اعلام شده:

- روز تغییر رسمی توس به مشهد، استدلالی از اساس اشتباه است، زیرا هیچ گاه نام توس به مشهد تغییر نیافته است. توس یک ولایت بوده است، نه شهر. این ولایت ۴ شهر بزرگ آن دوران را در خود جای می داده است.
- لفظ قیام گوهرشاد ایراد دارد، گوهرشاد هیچ گاه قیامی نکرده است، بلکه واقعه بهلول در مسجد گوهرشاد رخ داده است.
- هشتمین روز از هشتمین ماه یک روز ساختگی است که هیچ روح و هویتی ندارد و نمی تواند ما را به اهداف تعیین شده برای روز ملی مشهد برساند.

تاریخ نگاری ثبت یک روز در تاریخ:

- ۸۹: درخواست مرحوم آیت ا... طبسی در دیدار با نمایندگان ۳ استان خراسان برای مطالعه پیرامون روز مشهد
- ۹۰: طرح اولین زمزمه ها برای انتخاب روز مشهد، در روزنامه شهرآرا
- ۹۳: انتشار فراخوانی برای انتخاب روز ملی مشهد
- ۹۶: تشکیل کارگروهی در شورای پنجم برای تعیین روز ملی مشهد
- ۹۷: انتخاب ۹ گزینه از میان ۲۵ گزینه اولیه مطرح شده توسط شورای فرهنگ عمومی استان
- ۹۸: اعلام ۳ گزینه نهایی برای روز ملی مشهد از سوی مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر مشهد

۱۴ روز ملی شهرهای ایران

شهر	روز	علت	زمان نام گذاری
شیراز	۱۵ اردیبهشت	نیمه بهار؛ زیباترین زمان برای سفر به شیراز	۱۳۸۱
اصفهان	یک آذر	بر اساس صور فلکی، روزی که خشت اول شهر اصفهان را گذاشتند	سال ۸۵ روز ۳ اردیبهشت انتخاب شد، اما سال ۱۳۹۷ تغییر کرد
ایلام (استان)	۱۰ تیر	آزادسازی مهران	۱۳۸۷
کرمانشاه (استان)	۵ مرداد	سالروز عملیات مرصاد	۱۳۸۷
بوشهر	۱۸ اسفند	انتخاب این روز بر اساس حروف ابجد	۱۳۸۷
گرگان	۲۰ شهریور	تغییر نام استرآباد به گرگان	۱۳۸۹
قزوین	۹ شهریور	سالروز برگزیدن قزوین به عنوان پایتخت	۱۳۹۰
همدان	یک شهریور	زادروز ابن سینا	۱۳۹۳
رشت	۱۲ دی	روزی که رشت مرکز استان گیلان شد	۱۳۹۳
تهران	۱۴ مرداد	روزی که این شهر به عنوان پایتخت اعلام شد	۱۳۹۵
خرم آباد	۲۰ اردیبهشت	نامشخص	۱۳۹۵
اردبیل	۴ مرداد	روز بزرگداشت شیخ صفی الدین اردبیلی	۱۳۹۶
کرج	۲۱ فروردین	آغاز جشنواره لاله ها	۱۳۹۷
قم	۲۳ ربیع الاول	ورود حضرت معصومه(س) به این شهر	۱۳۹۷

سالروز ورود امام رضا(ع) به مشهد، بهترین زمان برای روز ملی این شهر است

قرار بود در میزگرد روز ملی مشهد، میزبان احسان اصولی، رئیس کمیسیون فرهنگی، اجتماعی و زیارت شورای شهر مشهد، نیز باشیم. چندباری نیز زمان میزگرد را به همین بهانه تغییر دادیم، اما متأسفانه به دلیل هم زمانی میزگرد با یک کمیسیون فوری، امکان حضور وی در نشست ما فراهم نشد. به همین دلیل در گفت و گویی جداگانه، موضوعات مطرح شده در میزگرد را با او در میان گذاشتیم و شنونده نظراتش شدیم.

● هدف شما و شورای اسلامی شهر از انتخاب روز ملی مشهد چیست؟

یکی از موضوعاتی که نیاز و مسئله هر شهری است، ایجاد حس تعلق خاطر در شهروندان نسبت به شهر شان است. عوامل و مصادیق بسیاری می تواند به ما در این مسیر کمک کند. در مشهد این عوامل می تواند از محوری ترین دلایل به وجود آمدن شهر مشهد که وجود حضرت علی بن موسی الرضا(ع) است باشد، تا توجه به ابنیه و ظرفیت های تاریخی، ظرفیت های ادبی و حتی رویدادهای جدیدی مثل تیم های ورزشی. این ها همه مصادیقی است که تعلق خاطر مردم مشهد را به شهرشان افزایش می دهد و احساس هم بستگی اجتماعی آنان را بیشتر می کند. وقتی این هم بستگی رشد کند، احساس مسئولیت پذیری اجتماعی مردم نیز در شهر افزایش خواهد یافت. وقتی مردم مشارکت کنند، شهر بهتر اداره می شود، هزینه ها کمتر تحمیل، درآمدها بهتر محقق و به طور کل فضا برای زندگی شهروندان مطلوب تر می شود. این بحث را از کلان شروع کردیم و حال می خواهیم جمع کنیم و برسیم به اینکه چرا می گوییم روز مشهد؛ روز مشهد در واقع یک مصداق و یک موردی است که می تواند این تعلق خاطر را تقویت کند.

● همان طور که شما در صحبت هایتان اشاره کردید، مشهد ابعاد مختلف مذهبی، تاریخی، فرهنگی، ادبی و... دارد؛ آیا بناست در روز ملی مشهد به همه این ابعاد پرداخته شود؟

شما وقتی می خواهید روز مشهد را انتخاب کنید، باید ببینید نام مشهد چگونه شکل گرفته است. مشهد وجودش را از امام رضا(ع) گرفته و هیچ کس نمی تواند منکر این شود. اصلا به یک جامعه شناس و یک باستان شناس که نه ایرانی است و نه مسلمان، بگویید شهری بعد از آمدن امام رضا(ع) و شهادت در آن، به «مشهد الرضا» مشهور می شود و شهر دور بارگاه ایشان شکل می گیرد. حال باید نام شهر را چگونه انتخاب کرد؟ نظر من این است که چون این شهر وجودش را از امام رضا(ع) گرفته است، روز مشهد نیز نباید بی ارتباط با ایشان باشد. برخی دوستان فکر می کنند غلظت مذهبی اش زیاد است؛ در حالی که این هم مذهبی است، هم تاریخی، هم فرهنگی و هم عینی. بنابراین من معتقدم روز شمسی ورود امام رضا(ع) به توس می تواند روز مناسبی باشد.

● سالروز ورود امام رضا(ع) تاریخی است که می توان به شمسی برگرداند و با اندکی اختلاف از ۱۱ تا ۲۲ دی را در نظر گرفت. اما برخی به این تاریخ انتقاد دارند؛ آن هم از این حیث که دی، ماه سرد مشهد است و زمان مناسبی برای روز ملی مشهد نیست. آیا این استدلال درست است؟

این موضوع در باره بزرگداشت فردوسی هم مطرح بود و امروز بسیاری از افراد به آن معترض اند. ۲۵ اردیبهشت هیچ ربطی به فردوسی ندارد، نه تولدش است نه پایان سرایش شاهنامه. وقتی به خاطر سرما و گرما یا شلوغی، تقویم تاریخ را تغییر می دهید، روحی را که در آن تاریخ وجود دارد و می تواند مخاطب را جذب کند، از آن گرفته اید. دختر من نُه ساله است. امسال می پرسید ۲۵ اردیبهشت چه روزی است؟ گفتم روز بزرگداشت فردوسی. پرسید یعنی روز تولدش است؟ گفتم نه! گفت روز فوتش است؟ گفتم نه! گفت پس چه روزی است؟ وقتی برای یک دختر نه ساله سؤال ایجاد می شود و ما نمی توانیم پاسخی برای آن بیان کنیم، نتوانسته ایم روح و حس این روز را به او منتقل کنیم. ما باید بتوانیم به نسل های آینده جواب بدهیم. شما یک کالبد گذاشته اید، اما روح آن را گرفته اید. مثل این است که ۴۰ سال است میدان احمدآباد و تقی آباد را تغییر نام داده ایم، اما هنوز مردم، این ۲ میدان را به همان نام قدیم می خوانند. من که هیچ، حتی بچه های من هم که در آن زمان نبوده اند، می گویند میدان تقی آباد و احمدآباد. نام خیلی از معابر را تغییر داده ایم اما مردم نتوانسته اند با آن نام ها ارتباط برقرار کنند. در این دوره سعی کردیم این کار را کمتر تکرار کنیم.

● از یک سوی دیگر هم می توان نگاه کرد و گفت زمستان یکی از خلوت ترین زمان های مشهد از حیث حضور زائر و گردشگر است و این ممکن است شغل های مرتبط با گردشگری را تهدید کند؛ بنابراین تعریف مناسبتی در این وقت سال که بتواند زائر و گردشگر را به مشهد بکشاند، اقدام بسیار شایسته ای است. اما سؤال اینجاست که آیا از الان فکری برای برنامه های روز مشهد شده است که بتوان با اتکا به آن گردشگر و زائر را به این شهر فراخواند.

وجه اصلی مشهد، زیارت است و هر کس قصد سفر به این شهر را داشته باشد زائر امام رضا(ع) است؛ اما در کنار این ما می توانیم یک سری بسته های مکمل تعریف کنیم. یک بخش آن خرید سوغات است. بر اساس آماری که برخی از دستگاه های دولتی دادند، گردش مالی سوغات مشهد قریب به ۷۰۰۰ میلیارد تومان است. این سود به جیب چه کسی می رود؟ چین! در روز مشهد می توان به عرصه صنایع دستی و سوغات نیز توجه و رویدادهایی در آن بازه تعریف کرد. نه اینکه فقط در این روز باشد، بلکه این روز یک بهانه است برای تقدیر از فعالان این عرصه و معرفی هنرمان به جهان. از سوی دیگر مشهد پایگاه زبان و ادبیات فارسی است، چه به واسطه حضور فردوسی به عنوان پدر زبان فارسی و چه به دلیل شاعران و ادبای بزرگ بسیاری که در این شهر زیسته اند. برگزاری بزرگداشت برای مفاخر مشهد و اهدای نشان مشهد - که پیشنهاد بنده هم بوده است و دارد نهایی می شود - از دیگر برنامه های این روز می تواند باشد.

هنر این نیست که ما در زمان «پیک» که همه به مشهد می آیند، رویدادی تعریف کنیم، هنر این است که ما در زمان خلوتی به هتلداران و بازاریان و سایر فعالان عرصه گردشگری کمک کنیم.

از طرفی ما وقتی روز مشهد تعریف می کنیم، یک سطح از نخبگی را می بینیم و نخبگان هم معمولا زمان خلوت تر را برای سفر ترجیح می دهند. اگر ما حتی نگاهمان را بین المللی کنیم، در زمستان بسیاری از کشورها تعطیلات دارند و ما می توانیم بازاریابی و مشهد را به عنوان مقصد سفر در این زمان معرفی کنیم. از این زاویه می توان از انتخاب روز مشهد در زمستان دفاع کرد.

● گاهی میان تعریف اهداف برای یک روز و اجرای آن تفاوت بسیاری وجود دارد. چه تضمینی وجود دارد این اهداف در آینده اجرایی شود؟

هیچ تضمینی در هیچ حوزه ای وجود ندارد؛ اما وقتی یک اتفاق را درست در جای خود تعریف و ارتباطش را با مخاطب برقرار کنید، به اعتقاد من خود مردم حافظ آن خواهند بود و اجازه نمی دهند تغییرات مسئولان خللی در آن ایجاد کند. از این حیث من خیلی نگران نیستم. از طرفی متولی این کار شورای فرهنگ عمومی استان است و همه دستگاه های شهر در آن حضور دارند و تنها منوط به شهرداری نیست.

● برخی آمارها نشان می دهد ۸۰ درصد افرادی که ساکن مشهد هستند مشهدی نیستند. آیا قرار است روز مشهد را برای تمام شهروندان مشهد تعریف کنیم یا صرفا مشهدی ها؟

ما معتقدیم هر کس در مشهد زندگی می کند مشهدی است. خرده فرهنگ ها باید بعد از هویت مشهدی تعریف شوند؛ مثلا ما در مشهد هیئت قوچانی های مقیم مشهد داریم، بعد وقتی نگاه می کنیم می بینیم کسی ۲ نسل است که در مشهد به دنیا آمده است اما هنوز خود را قوچانی می داند. ما می خواهیم در این نگاه تغییر ایجاد کنیم و هر کس به مشهد می آید خود را مشهدی بداند.

● ۱۵ مهر سال ۹۶ بود که کارگروه تعیین روز ملی مشهد تشکیل شد؛ در این مدت چه اتفاقاتی رخ داد؟

زمانی که کارگروه شکل گرفت، در شورای فرهنگ عمومی استان بحث روز ملی مشهد دوباره مطرح شد، آن ها به مرکز پژوهش های شورای شهر مأموریت دادند تا با همراهی بخش های دانشگاهی، حوزه و صاحب نظران در این خصوص مطالعه کنند. البته کار کمی کند پیش رفته است و من هم گلایه دارم؛ با سرعت بهتری می توانست جلو برود. اما به هر حال موضوع مهمی بود و آیندگان در مورد آن قضاوت خواهند کرد؛ بنابراین هر چه راجع به آن بیشتر وسواس به خرج دهیم، می صرفد؛ اما بیشتر از این تعلل جایز نیست و باید زودتر جمع بندی و تصمیم نهایی اعلام شود.

● برخی رسانه ها ۳ گزینه نهایی توسط مرکز پژوهش ها اعلام کرده اند که شاید به ۲ گزینه آن ایراد بسیار جدی وارد باشد؛ یکی تغییر نام توس به مشهد که فرضیه اش از اساس ایراد دارد و دیگری هشتمین روز هشتمین ماه که یک تاریخ ساختگی و بدون هویت است.

توس یک ولایت بوده است و اصلا شهری به نام توس نداشته ایم؛ بنابراین من هم موافقم که از لحاظ تاریخی به آن ایراد زیادی وارد است. گزینه هشت هشت هم که روحی ندارد؛ لذا من همان سالروز ورود امام رضا(ع) به مشهد را بهترین زمان برای روز ملی مشهد می دانم.